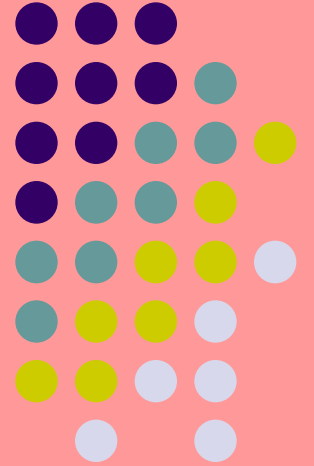
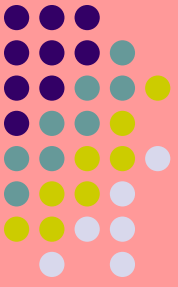

DOĞA KORUMANIN TARİHÇESİ ve TÜRKİYE'DEKİ GELİŞMELER

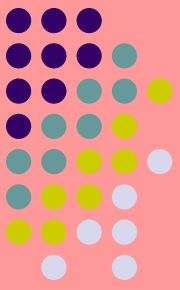
AYŞEN ULUN

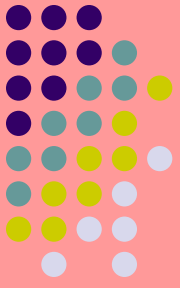
Doğa Koruma Nedir?

- İnsan sağlığı ve yaşamın garantisi için, doğada yaşayan bitki ve hayvan türlerinin varlığı, onların yetişme ve yaşam ortamları ile belirli kriterler işığında korumaya değer bulunan doğa parçalarını ve doğal elamanları korumak” şeklinde tanımlanmaktadır.

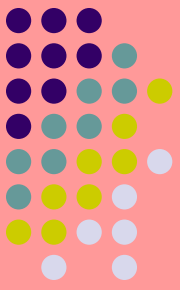

- Doğa koruma bitki ve hayvan popülasyonlarının devamlılığı, türlerin zenginliği ile doğal ya da doğala yakın ekosistemlerin korunmasına katkıda bulunmakta ve koruduğu elemanlarla da hem genetik zenginliğin korunmasına ve geliştirilmesine, hem de bilimsel çalışmaların gelişmesine yardımcı olmaktadır.

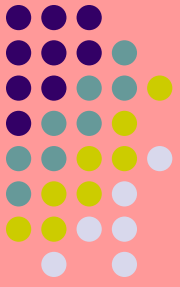
Dünyadaki Gelişmeler

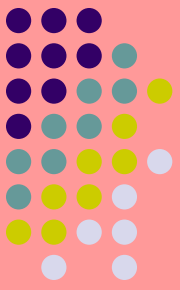
- On dokuzuncu yüzyıldan itibaren gelişen teknolojiye paralel olarak sanayileşme, nüfus artışı, kentleşme, değişik kirlilik türleri, orman yangınları, tarla açmalar, aşırı otlatmalar, sulak alanların kurutulması, tarımda kullanılan mücadele ilaçları ile oluşan kirlenmeler, kaynakların aşırı ve bilinçsiz kullanımı gibi insan etkileri sonucunda doğal kaynaklar üzerindeki baskılar artmıştır.

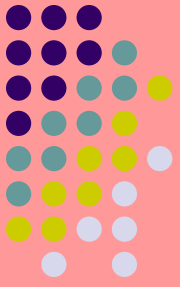
- Bu olumsuz gelişmeler sonucunda sürdürülebilir kalkınma anlayışında, sürekli kullanma-koruma ilkesine bağlı kalarak, doğal faktörlerin insanlar tarafından bu yükü kendi kendine kaldırabileceği kadar kullanılmasını sağlamak ve gerekli önlemleri almak amacıyla taşıyan günümüz anlamında sistemli doğa koruma bilinci, dünya genelinde 1960'lı ve 1970'li yıllarda oluşmaya başlamıştır.

- Dođa koruma bilinci dűnya genelinde oluřmadan önce de, bugűnkű anlamda ve dođa koruma adı altında olmasa bile bazı çalıřmalar yapılmıřtır.
- 2000 yıl önce Roma'da meyve ağaçlarının korunması için önlemler alınmıştır.
- 1343 yılında Dortmund'da (Almanya) tarım alanları ve otlakların ağaçlandırılması belirli yasalara bağlanmıştır.

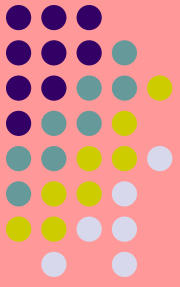

- 1250 yılında İngiltere'de kartal, doğan, atmaca ve balıkçıl kuşlarının korunması istenmiştir .
- Bir alanın sahip olduğu peyzaj güzelliği, florası, faunası ve halkın belirli bir süre için de olsa yararlanması amacıyla koruma altına alınma fikri Hollanda'da doğmuştur. 1576 yılında Orange Prensi ve Lahey Valisi, Lahey Ormanı'nın değiştirilmeden korunması konusunda anlaşmışlardır.

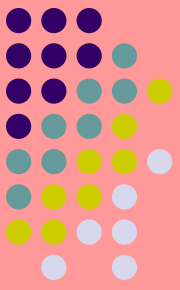
- Ancak yasal önlemlerin alınması, yasalar çerçevesinde sistemli doğa koruma çalışmalarının yapılması ve koruma alanlarının ayrılması, bu konuda bilimsel çalışmaların yapılarak, uluslararası kuruluşların ortaya çıkması 19. ve 20. yüzyıla rastlamaktadır.

1. Başlangıç Dönemi (19. yüzyılın sonu - 1945)

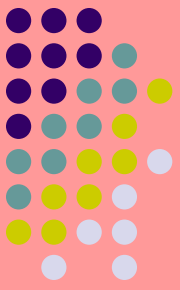

- Amerikan Kongresi 1872 yılında Dünya'da ilk olarak 8.670 km² büyüklüğündeki **“Yellowstone Milli Parkı”**nı ilan etmiştir.
- Bunu Avustralya, Kanada, Yeni Zelanda ve Meksika ülkelerindeki parklar izlemiştir. Avustralya'nın ilk milli parkı 1879 yılında kurulan Royal Milli Parkı'dır. Kanada 1885 yılında Banff, Yeni Zelanda 1897 yılında Tongariro ve Meksika 1898 yılında El Chico Milli Park'larını ilan etmişlerdir.

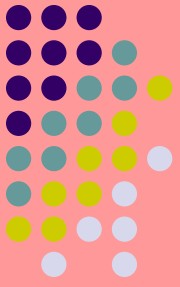

- Avrupa'da ilk milli park Amerika'dan 37 yıl sonra daha çok bilimsel çalışma amaçlı olarak 1909 yılında İsveç' de, ikincisi de 1914 yılında İsviçre'de ilan edilmiştir.
- Birinci Dünya Savaşı'na kadar 11 tanesi Avrupa'da olmak üzere, dünyada yaklaşık 40 milli park ilan edilmiştir. Bu sayı İkinci Dünya Savaşı'na kadar Avrupa'da 31'e, Dünya'da 300'e ulaşmıştır.

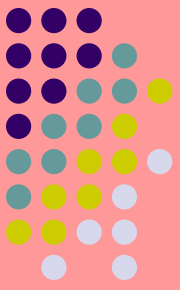

- Doğa Anıtlarının korumaya alınması yönündeki ilk çalışmalar da yine ABD’de gerçekleşmiştir. 1906 yılında Kongrenin onayladığı "Antiquities Act" ile tarihi değeri olan eserlerin de korunması istenmiştir.
- İlk olarak da 300 m boyundaki volkan kayaları korunmuştur. 1916 yılında ABD 16 adet milli park ile 21 doğa anıtını koruma altına almıştır. Bu sayı 1957 yılına kadar 28 milli park ve 86 doğa anıtına ulaşmıştır.

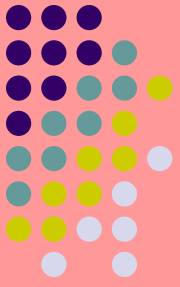
2. Kurumsallaşma Dönemi (1945-1970)

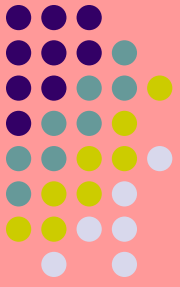
- İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra İsviçre Doğa Koruma Birliği değişik ülkelerden 16 doğa korumacı ile 1913 yılından sonraki gelişmeleri devam ettirmek istemiş, fakat başarılı olamamıştır.
- Ancak 1948 yılında Birleşmiş Milletlerin bir organı olan UNESCO'nun girişimi ile milli parklar ve doğa koruma hareketinin uluslararası düzeyde gelişmesi ve tartışılması amacıyla "**Uluslararası Doğa Koruma Birliği**" (IUPN) Fransa'nın Fontainebleau kentinde kurulmuştur.

- Birleşmiş Milletler çatısı altında gelişen Birliğin adı, 1958 yılında Atina'daki 6. Genel Kurul toplantısında "**Uluslararası Doğa Koruma ve Doğal Hayatı Koruma Birliği**" – (IUCN) olarak değiştirilmiştir.
- 1990 yılında da IUCN kısaltması aynen kalmak koşuluyla yeni adı "**Dünya Koruma Birliği**" (The World Conservation Union) olmuştur.

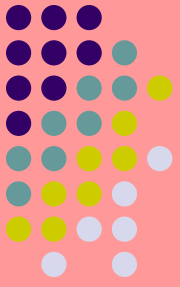

- 1948 yılında dünyanın ilk uluslar arası doğa koruma organizasyonu olarak kurulan IUCN, kendi hedefini şöyle tanımlamaktadır:
- “Doğanın çeşitliliğini ve bütünlüğünü korumak, doğal kaynakların eşit ve ekolojik sürdürülebilir kullanımını sağlamak için, dünya düzeyindeki tüm toplumları etkilemek, cesaretlendirmek ve desteklemek” . Birliğe 140’den fazla ülkeden, yaklaşık 980 ülkesel organizasyon veya gönüllü kuruluşlardan üye bulunmaktadır.

IUCN'nin önemli aktiviteleri;

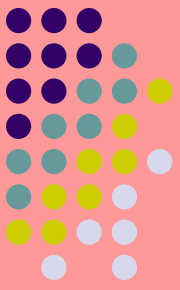
- Doğa koruma için bilimsel temelleri hazırlamak,
- Uluslararası lobi faaliyetleri, örneğin uluslararası sözleşmelerin taslaklarını hazırlamak veya stratejiler geliştirmek,
- Hükümetler ve gönüllü kuruluşlar için danışmanlık yapmaktır.

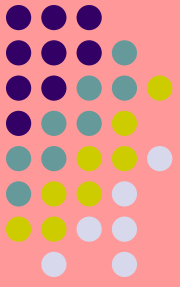
IUCN, bu aktivitelerini Birleşmiş Milletlerin FAO, UNESCO gibi diğer organizasyonları ile birlikte yaparken kendisi de 6 değişik komisyondan oluşmuştur.

- Eğitim ve İletişim Komisyonu (CEC)
- Ekosistem Yönetimi Komisyonu (CEM)
- Çevre, Ekonomi ve Sosyal Politika Komisyonu (CEESP)
- Çevre Mevzuatı Komisyonu (CEL)
- Türlerin Yaşaması Komisyonu (SSC)
- Korunan Alanlar Dünya Komisyonu (WCPA)

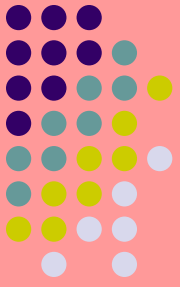
3. İstikrar Dönemi (1970-1990)

- Bu dönemde çevre koruma, doğayı korumadan daha çok gündeme gelmiştir. Ancak, birçok uluslararası sözleşme de yine bu dönemde yürürlüğe girmiştir.
- “Özellikle Su Kuşları Yaşama Ortamı Olarak Uluslararası Öneme Sahip Sulak Alanlar Hakkındaki Sözleşme” (Ramsar Sözleşmesi 1971),
- “Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme (1972),

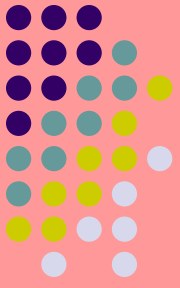
- “Nesli Tehlikede Olan Yabani Hayvan ve Bitki türlerinin Uluslararası Ticaretine İlişkin Sözleşme (CITES-Washington Sözleşmesi 1973),
- Göç Eden Yabani Hayvan Türlerinin Korunmasına Dair Sözleşme (Bonn Sözleşmesi 1979).

Bölgesel olarak da;

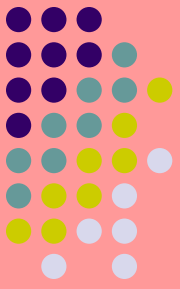
- Akdeniz'in Korunmasına Dair Barselona Sözleşmesi (1976),
- Karadeniz'in Korunmasına Dair Bükreş Sözleşmesi (1992),
- Yüksek Dağ Bölgelerinin Korunmasına Dair Alpler Sözleşmesini (1992) örnek olarak verilebilir.

4. Yakınlaşma Dönemi (1990'dan sonrası)

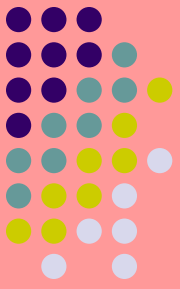

- Rio de Janeiro'da 1992 yılında yapılan Birleşmiş Milletler İkinci Dünya Çevre Konferansı'nda ülkeler, küresel düzeyde doğal kaynakların azalmasında, hatta tehlikeye girmesinde iklim değişikliğinin, orman tahriplerinin, çölleşmenin ve biyolojik çeşitlilik kaybının önemli rol oynadığını belirtmişlerdir. Rio Konferansı'nın, doğanın korunması yönünden en önemli katkısı Türkiye'nin de 1996 yılında imzaladığı "Uluslararası Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi"nin imzaya açılmış olmasıdır.

TÜRKİYE'DEKİ GELİŞMELER

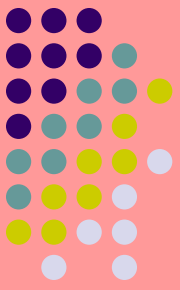

- Ülkemiz Avrupa, Asya ve Afrika arasında doğal bir köprü olması, jeolojik yapısının farklılığı, çeşitli iklim kuşaklarına ve ekolojik zenginliklere sahip olması nedeni ile biyolojik çeşitlilik açısından çok zengindir.

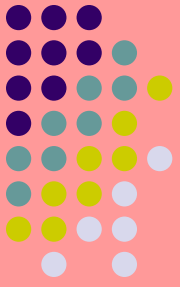

Anadolu'da Mevcut Kullanımların Karşılaştırılması (%) (Özer, Tarihsiz).

	Orman	Bozkır	Alpin Kuşak	Sulak Alanlar	Tarım	Yerleşim ve Diğerleri
M.Ö.10 000	72	17	5	6	-	-
Günümüzde	22	35	4	1	31	7

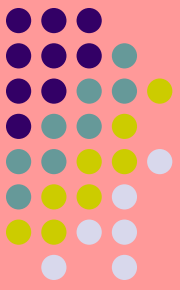

- Ülkemiz, yağış, ışık, sıcaklık, toprak, jeoloji gibi faktörlerin çeşitliliği nedeniyle zengin bir bitki örtüsüne sahiptir. Ülkemizde halen yaklaşık 9.000-9.500 bitki türü doğal olarak yetişmektedir. Bunlardan yaklaşık 3.000 tanesi endemik olup, endemizm oranı % 30-35 arasındadır.

Türkiye'nin Çiçekli Bitki Varlığının Diğer Ülkelerle Karşılaştırılması

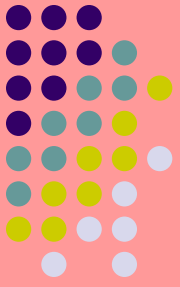
Ülke/Kıta	Bitki Tür Sayısı (adet)	Endemik Tür Sayısı (adet)	Endemizm Oranı (%)
İran	7 000-8 000	1 500	20
Irak	3 000	200	7-8
Suriye-Lübnan	3 000	330	11
Yunanistan	5 500	1 100	20
Bulgaristan	3 650	53	2
Avrupa (Kıta)	12 000	2 750 (2742)	23
Türkiye	10 000	3 000 (3072)	30-35

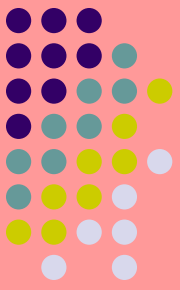
IUCN-Araştırmalarına Göre Bitki Türlerinin Tehlikede Olduğu 10 lke

lke	Tehlike Altındaki Toplam Tür Sayısı	Tehlike Altında Bulunan Floranın Oranı (%)
ABD	4 669	29
Avustralya	2 245	14
Güney Afrika	2 215	11,5
Türkiye	1 876	22
Meksika	1 593	6
Brezilya	1 358	2,5
Panama	1 302	13
Hindistan	1 236	8
İspanya	985	19,5
Peru	906	5

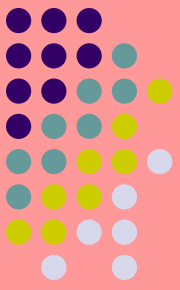
Yasal ve Örgütsel Gelişmeler

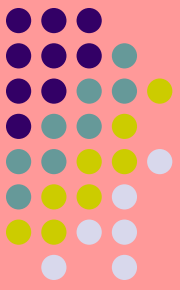
- Osmanlı döneminde ormanların yasal olarak korunmasıyla ilgili gelişme oldukça ilginçtir.
- 1858 yılında çıkarılan “**Arazi Kanunnamesi**”nde toprak mülkiyeti konusu ele alınarak, toprakla ilgili hukuksal karışıklığa son verme amaçlanmıştır.

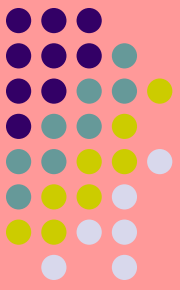
- Arazi Kanunnamesi'nin 104. maddesinde ormanlar, “**herkesin yararlanmasına özgü dağlar** (cibal-i mubaha)” kabul edilerek, bu şekilde ormanları kesme hiçbir denetime bağlanmadan, herkesin ortak malı sayılmıştır.
- Ekolojik değerlerin hızlı bir şekilde yok olduğunu gören devlet, 1870 yılında “Orman Nizamnamesi”ni çıkararak, ormanları koruma altına almaya çalışmıştır.

- 5 Mayıs 1937 tarihinde kabul edilen 3167 sayılı “**Kara Avcılığı Kanunu**” (1.7.2003 tarihinde yenilenmiştir) ile “Türkiye’de yabancı olarak yaşayan faydalı ve zararlı hayvanların her türlü vasıta ile avlanmaları” hüküm altına almıştır.

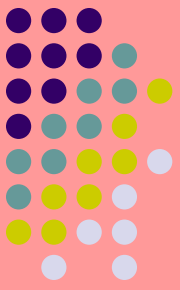

- Bugünkü anlamda koruma bölgelerinin gündeme gelmesi 1940'lı yıllara rastlamaktadır. 31 Ağustos 1956 tarih ve 6831 sayılı **Orman Kanunu'nun 4. ve 25. maddeleri** ile "**Milli Park**" terimi Türk mevzuatına girmiş ve "**Milli Parklar Şubesi**" kurulmuştur.
- Sonraki yıllarda 9.8.1983 tarih ve 2873 sayılı **Milli Parklar Kanunu'nda** ve 12.12.1986 tarihli **Milli Parklar Yönetmeliği'nde** olduğu gibi, doğa koruma ile ilgili daha yeni ve daha geniş içerikli yasal düzenlemeler yürürlüğe konmuştur.

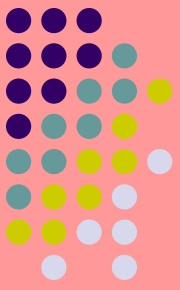
Ülkemizde Korunan Alanlar Yönünden Önemli Bazı Yasalar ve Kanun Hükmünde Kararnameler

Yasal Düzenlemenin Adı	Kabul		Resmi Gazete	
	Tarihi	No	Tarihi	Sayısı
Orman Kanunu	08.02.1937	3116	18.02.1937	3537
Kara Avcılığı Kanunu	05.05.1937	3167	13.05.1937	3603
Orman Kanunu	31.08.1956	6831	08.09.1956	9402
Su Ürünleri Kanunu	22.03.1971	1380	04.04.1971	13799
Turizmi Teşvik Kanunu	12.03.1982	2634	16.03.1982	17635
Anayasa	18.10.1982	2709	20.10.1982	17844
Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu	21.07.1983	2863	23.07.1983	18113
Çevre Kanunu	09.08.1983	2872	11.08.1983	18132
Milli Parklar Kanunu	09.08.1983	2873	11.08.1983	18132
Orman Kanunu	23.09.1983	2896	27.09.1983	18174
Orman Genel Müd. Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun	31.10.1985	3234	08.11.1985	18922
Akdeniz'de Özel Koruma Alanlarına İlişkin KHK	07.10.1988	88/1311	23.10.1988	19968
Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı Kurulmasına Dair KHK	19.10.1989	383	13.11.1989	20341
Kıyı Kanunu	04.04.1990	3621	17.04.1990	20495
Milli Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrolü Seferberlik Kanunu	23.07.1995	4122	26.07.1995	22355
Mera Kanunu	25.02.1998	4342	28.02.1998	23272
Kültür ve Turizm Bak. Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun	16.04.2003	4848	29.04.2003	25093
Çevre ve Orman Bak. Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun	01.05.2003	4856	08.05.2003	25102
Kara Avcılığı Kanunu	01.07.2003	4915	11.07.2003	25165
Orman Kanunu	05.11.2003	4999	18.11.2003	25293
Orman Kanunu	17.06.2004	5192	03.07.2004	25511

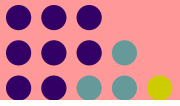
- Ülkemizdeki ilk korunan alan 1958 yılında ilan edilen "**Yozgat Çamlığı Milli Parkı**"dır.
- Yozgat Çamlığı Milli Parkı'nın ilanından sonraki yıllarda 35 adet milli park, 35 adet doğa koruma alanı, 17 adet doğa parkı, 101 adet doğa anıtı ve 14 adet özel çevre koruma bölgesi tespit ve ilan edilmiş; böylece günümüzde toplam korunan alan sayısı 202'ye ulaşmıştır.

Türkiye'de Bulunan Korunan Alanların, Sayıları ve Toplam Alan İçerisindeki Oranları

Korunan Alan	Sayısı (adet)	Büyüküğü (ha)	Toplam Alan İçerisindeki Oranı (%)	Türkiye Yüzölçümüne Oranı (%)
Milli Park	35	796 866	39,600	0,9777
Doğa Koruma Alanı	35	83 523	4,152	0,1025
Doğa Parkı	17	69 504	3,455	0,0848
Doğa Anıtı	101	503	0,025	0,0006
Özel Çevre Koruma Bölgesi	14	1 061 300	52,766	1,3028
TOPLAM	202	2 011 696	100,000	2,4685

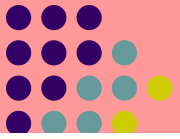

Diğer Koruma Alanları

- Tabiatı koruma alanları
- Milli parklar
- Tabiat parkları
- Özel çevre koruma alanları
- Ramsar alanları

Nokta büyüklükleri koruma alanlarının genişlikleriyle orantılıdır.

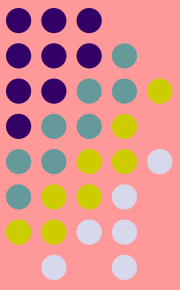
(Kaynaklar: Önemli Kuş Alanları-BirdLife International ve Doğa Derneği, 2003, Önemli Bitki Alanları-WWF-Türkiye 2003, Denizkaplumbağası Üreme Alanları-DHKD, Önemli Akdeniz Foku Alanları-SAD-AFAG)

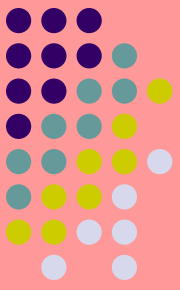
Önemli Biyolojik Çeşitlilik Alanları

- Denizkaplumbağası üreme alanları
- Önemli Akdeniz fokü alanları
- Önemli kuş alanları
- Önemli bitki alanları

Nokta büyüklükleri alanların genişlikleriyle orantılıdır.

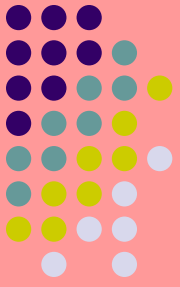

- Yasal olarak korunan alanların yönetimi 2003 yılına kadar Orman Bakanlığı çerçevesinde olmuştur.
- Son olarak Çevre ve Orman Bakanlıkları birleştirilerek 1.5.2003 tarih ve 4856 sayılı **“Çevre ve Orman Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun”** yürürlüğe girmiştir. Bu kanunun yürürlüğe girmesiyle korunan alanlar bu Bakanlığa bağlı **“Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü”**ne bağlanmıştır.

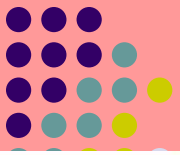

- Beş korunan alan statüsünden başka Çevre ve Orman Bakanlığı bünyesinde rekreasyon amaçlı 414 "**Orman İçi Dinlenme Yerleri**", türlerin korunması ve çoğaltılması amacıyla 109 adet "**Yaban Hayatı Koruma Sahası**", 172 adet "**Yaban Hayatı Geliştirme Sahası**" ve 226 "**Balık Üretim Tesisleri**" bulunmaktadır.
- Ayrıca Kültür ve Turizm Bakanlığı yetkisinde de 831 adet "**Doğal Sit**" vardır.

DOĞAL SİTLER

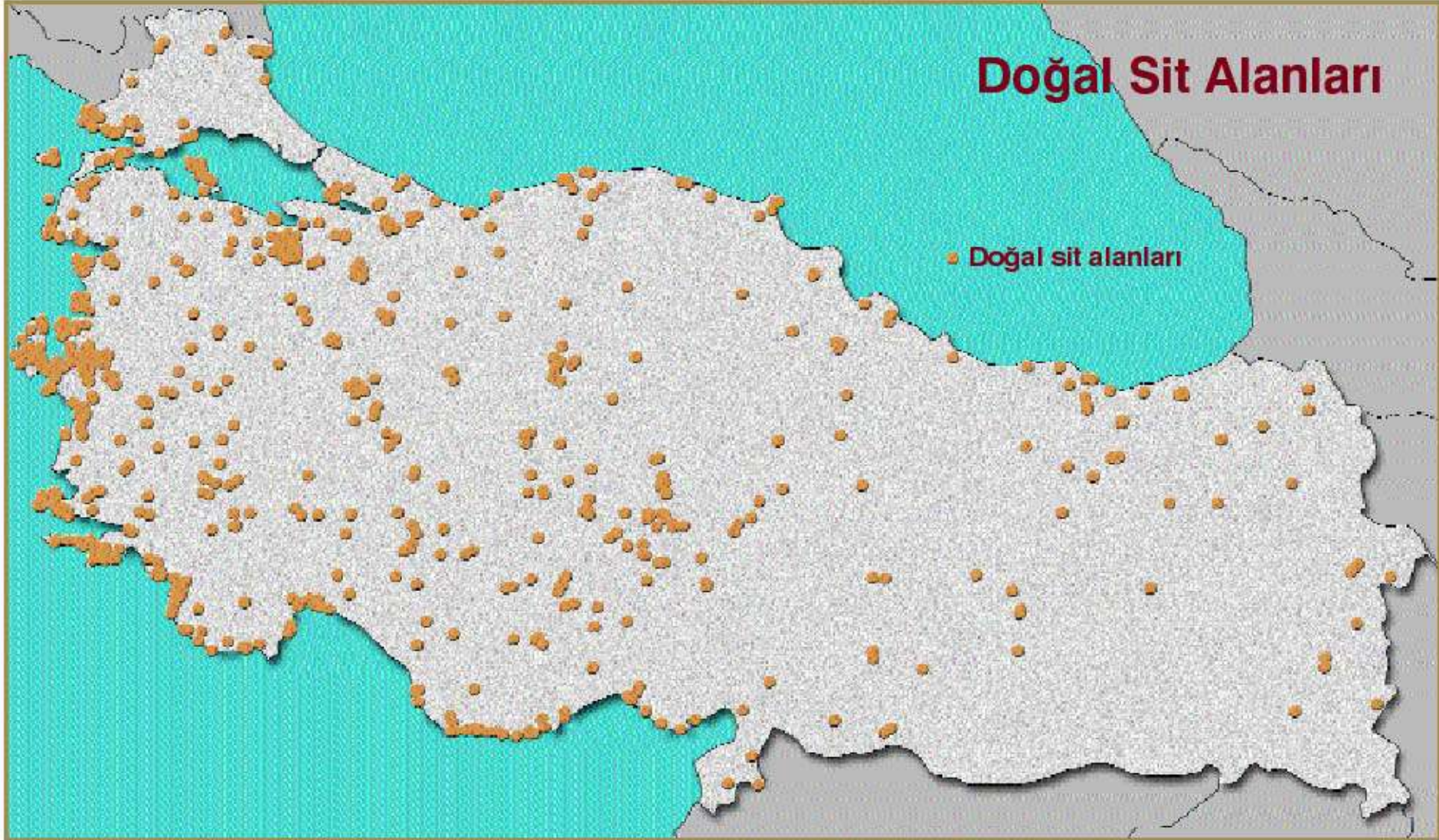

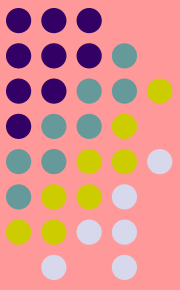
- **Doğal Sitlerin tanımı;** jeolojik devirlerle tarih öncesi çağlara ait ender bulunan, özelliği ve güzelliği olan, korunması ve gelecek kuşaklara aktarılması gereken yerüstü ve yer altı zenginlikleridir.
- **I.Derece Doğal Sitlerin tanımı ise;** bilimsel muhafaza açısından evrensel değeri olan, ilginç özellik ve güzelliğlere sahip olan ve ender bulunması nedeniyle kamu yararına korunması gerekli olan ve yalnızca korumaya yönelik bilimsel çalışmalara izin verilen ve bunun haricinde aynen korunan alanlardır.

Doğal Sit Alanları

Doğal sit alanları

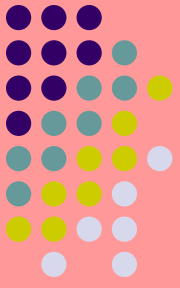

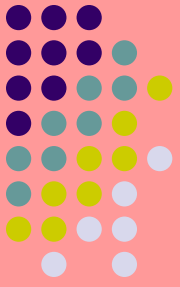
MERSİN	
Arkeolojik Sit Alanı	206
Kentsel Sit Alanı	2
Doğal Sit Alanı	28
Tarihi Sit Alanı	1
Diğer Sit Alanları (üst üste sit alanları)	
Arkeolojik ve Doğal Sit	27
Doğal ve Tarihi Sit	1
Kentsel Arkeolojik Sit Alanı	-
TOPLAM	265

Mersin ili sit alanlarının dağılımı

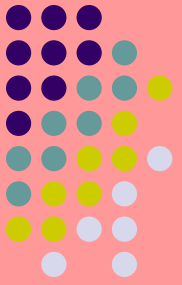
Sonuç

- Tarihi, kültürel ve ekolojik yönden çok zengin olan ülkemizde sayı ve büyüklük bakımından koruma alanlarının yeterli olduğunu söylemek mümkün değildir. 1980'li yıllara kadar sadece 15 milli park ilan edilmiştir. Ancak son yıllarda yeni alanların ilanı ile elde edilen gelişmeler, bu konudaki yeni alanların ilan edilmesindeki hedeflere ışık tutmaktadır. Ülkemizde en çok tanınan 5 koruma statüsündeki 202 korunan alandan 142 tanesinin son 10 yıl içerisinde ilan edilmesi bunun bir kanıtıdır.

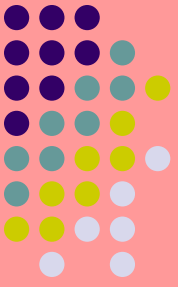

- Korunan alanların sorunlarınının bu konudaki eğitim yetersizliğinden, kurumsal yapıdaki dağınıklıktan, denetimlerdeki eksikliklerden, yasal boşluklardan, veri toplamadaki zorluklardan ve özellikle de yanlış alan kullanımlarından kaynaklandığı bilinmektedir.
- Sadece korunan alanların ilanı ile doğanın korunması olası değildir. Korunan alanlarla ilgili yapılan çalışmalar ve alınan kararlar “kağıt üzerinde” bırakılmamalı, korumada halkın katılımı sağlanarak, bu alanlarda etkin uygulamalı koruma çalışmaları yapılmalı, yukarıda sıralanan sorunlar ivedilikle çözümlenmelidir.

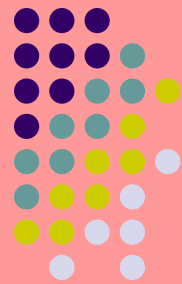

www.ockkb.gov.tr ©

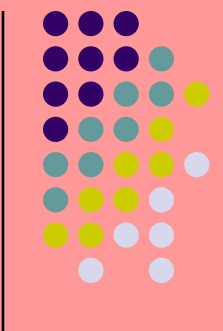
Ölüdeniz Fethiye-Göcek (Özel Çevre Koruma Bölgesi)

Kayaköy Fethiye-Göcek (ÖÇKB)

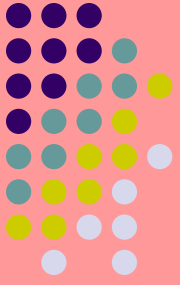

Akyaka- Gökova (ÖÇKB)

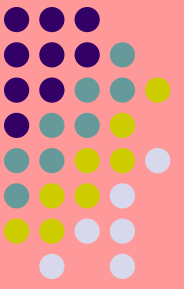

Kaçgar Dağları Milli Parkı (Rize)

Köprülü Kanyon Milli Parkı
(Antalya)

Ilgaz Dağı Milli Parkı (Kastamonu)